

De Nieuwe

Zelfzwichter

in dit nummer

- De poldermolens in Garrelstermolenpolder (1)
- Jaarplan, Jaarrekening en verslag voorjaarsvergadering van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens
- Molennieuws
- Expositieruimte Molen *De Lelie* van start
- Nationale Molendag
- Verstild verleden

98
2

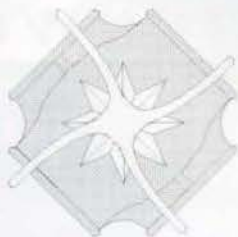
Colofon

De Nieuwe Zelfzwichter

jaargang 2 no. 2

juni 1998 • 2

ISSN 1386-4920

De Nieuwe Zelfzwichter is het kwartaalblad van de gezamenlijke molenorganisaties in de provincie Groningen. Het blad verschijnt in de maanden maart, juni, september en december. Leden van de vereniging van Vrienden van de Groninger Molens en leden van de Stichting De Groninger Molen ontvangen het blad automatisch. Niet-leden kunnen zich op dit periodiek abonneren voor f 25,00 per jaar (4 nummers). Losse nummers kosten f 5,00 exclusief porto.

Opgave lidmaatschap + abonnement:

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens,
t.a.v. Ledenadministratie, A-weg 5^c, 9718 CS Groningen

Opgave abonnement voor De Nieuwe Zelfzwichter:
A-weg 5^c, 9718 CS Groningen

Secretariaatsadressen

- Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, A-weg 5^c, 9718 CS Groningen, tel. (0597) 59 19 31
- Stichting De Groninger Molen, A-weg 5^c, 9718 CS Groningen, tel. (050) 312 16 94, fax (050) 314 25 84
- Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen, p.a. Nassaustraat 65, 9675 EN Winschoten, tel. (0597) 41 42 69

Redactie

Redactie van De Nieuwe Zelfzwichter: A-weg 5^c, 9718 CS Groningen, tel. (050) 3 12 16 94, fax (050) 314 25 84
J.C. van Driel – Groningen, G. Geertsema-ten Broek – Groningen, H.A. Hachmer – Nieuwe Pekela, A.J. van der Salm – Godlinze, A.D. Veenhoff – Groningen.

De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden artikelen in te korten. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Aan dit nummer werkten mee:

C.G. v.d. Bosch, M.E. van Doornik, J. van Driel, F. van Dijk, H.A. Hachmer, C.E. van der Horst, B. Oomkens, I. Oosting, J. Sleeboom, S. Spijk, H. G.T. Vos en D.J. van der Zee.

Grafische basisvormgeving

Biche Eleveld bNO - Groningen

Lay-out en drukwerk:

Zodiak Groep - Groningen

Oplage:

900 exemplaren

Sluitingsdatum kopij:

augustus 1998

foto omslag:
Molen De Lelie te Eenrum:
mooi opgetuigd voor de feestelijkheden?

2 • Redactioneel**3 • De poldermolens in het waterschap
Garrelswaertermolenpolder (1)**

Henk Vos gaat in het openingsartikel in op de geschiedenis van de Garrelswaerster Kloostermolen. In de loop der jaren zijn in de provincie Groningen weer heel wat molens opgeknapt. De Kloostermolen te Garrelswaer vormt helaas een treurige uitzondering. Te meer nadat er voor een in de nabije omgeving gekapt bos een herplantingsplicht werd opgelegd.

**7 • Concept jaarplan, jaarrekening en verslag voorjaarsvergadering van de Vereniging
Vrienden van de Groninger Molens****11 • Molennieuws****13 • Molen De Lelie te Eenrum,
expositieruimte 'Bakkerij en Maalderij' van start;
een verslag van de feestelijke opening.****14 • Gildenieuws****15 • Verslagen van de Nationale Molendag 1998****17 • Verstild Verleden (25)****18 • Over een Molenverzameling****21 • Nieuws van de Vereniging:**

- Excursie: Molentocht Twente en Graafschap Bentheim
- Onderscheiding voor oud-instructeur Buiskool

Redactioneel

De zomervakantie staat weer voor de deuren en de redactieleden staan weer voor de opgave 'De Nieuwe Zelfzwichter' voor de vakantie uit te brengen. Het kost altijd weer veel tijd om dat voor elkaar te boksen. Die drie maanden lijken lang maar vliegen telkens weer voorbij.

Henk Berends die dit voorjaar afscheid nam van de redactie, wordt dan ook node gemist. We danken hem nogmaals voor het vele werk dat hij in de loop der jaren voor molenminnend Noord-Nederland heeft verzet.

Redactiewerk is en blijft belangrijk en we weten dat er altijd slecht vrijwilligers voor zijn te vinden, al ontbreekt het ons niet aan bijdragen. Blijf vooral tekst en beeldmateriaal inzenden; is er in het komende nummer geen ruimte dan plaatsen we het gewoon in een volgende editie.

Elders in het land wordt de redactie van enkele regionale molenbladen door slecht één of twee personen gevoerd. Men zoekt soms al jaren tevergeefs naar een betere bezetting. Wat dat betreft zijn we erg blij met onze nieuwe 'crew', al verliep de afwerking van het eerste nummer van dit jaar nog niet geheel naar wens en waren er helaas enkele onnauwkeurigheden in het productieproces geslopen. Bij het artikel van de heer Van der Horst viel zelfs een deel van de tekst weg, dat elders in dit nummer bij wijze van rectificatie is opgenomen: opdat u geen boekennieuws moge missen! Enfin, alle begin is moeilijk en de redactie streeft er natuurlijk naar steeds beter voor de dag te komen. We bedanken ook iedereen die zijn reactie geeft of heeft gegeven op dit blad; we nemen uw commentaar serieus!

Al met al is het dankzij uw medewerking weer een lezenswaardig nummer geworden. Hieronder in het kort de inhoud.

Het openingsartikel van deze *Nieuwe Zelfzwichter* is de door Henk Vos opgetekende levensloop van de Garrelsweerster Kloostermolen.

In de loop der jaren zijn in de provincie Groningen weer heel wat molens opgeknapt. De Kloostermolen te Garrelsweer vormt helaas een treurige uitzondering. Te meer nadat er voor een in de nabije omge-

ving gekapt bos een herplantingsplicht werd opgelegd. Henk Vos dook eens in de geschiedenis van deze molen waarvan u in dit nummer het eerste deel aantreft.

Naast de rubrieken *Molennieuws*, *Gildenieuws*, het boekennieuws van Van der Horst en Hachmers *Verstild verleden*, vindt u in dit nummer het *Jaarverslag*, *jaarrekening en balans* van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens. Of het afgelopen jaar een gunstig boekjaar was, laten wij over aan het oordeel van de rekenwonders onder u.

Ook kunt u nog even nagenieten van de Nationale Molendag, waarover in een drietal persoonlijke ervaringen verslag wordt uitgebracht.

Nieuw voor De *Nieuwe Zelfzwichter* is de uitnodiging van de 'Vereniging Vrienden...' voor de grote najaarsexcursie. Bij wijze van ingezonden mededeling kunt u kennismaken van dit jaarlijkse evenement dat u als fervente molenliefhebber natuurlijk niet mag missen!

De poldermolens in het waterschap de Garrelsweerstermolenpolder (1)

De naam Garrelsweer is waarschijnlijk als volgt te verklaren: een persoonsnaam (Garrel) met de toevoeging weer. 'Weer' stond waarschijnlijk voor een kering van water. Het gebied van de Garrelsweerster Kloostermolen viel rond 1300 onder het bewind van de Abt van het klooster te Wittewierum bij Ten Post en lag in het zijlvest Drie Delfzijlen. Het bestuur van een zijlvest was toentertijd tamelijk democratisch. De ambtsperiode van de zijlrechters, van oudtijds ook wel gezworenen, etthen of althemannen genoemd duurde maar kort, van één tot drie jaar. De aanstelling geschiedde mogelijk bij keuze, wat blijkt uit een oorkonde van 1295.

Later ging het ambt meestal met vaste beurten om, bij daartoe gerechtigde heerden van de zijl-
eed of kluft. Voor hogere bestuursfuncties bestonden soortgelijke regelingen. Op den duur ging het democratisch karakter verloren. Het recht op een bestuursfunctie was onafhankelijk van grondeigendom te koop. Er waren lieden die door koop alle rechten in handen kregen en zich van voortdurende bezetting van functies wisten te verzekeren. Er ontstonden zogenaamde 'staande' eeden en schepperijen. Dit leidde op den duur tot ernstig misbruik..

Ook het oversteschepperschap was in verschillende zijlvesten 'staande' omdat deze rechten toekwamen

aan de grote kloosters, in ons geval aan de Abt van Wittewierum. Tot 1594 hielden voornamelijk kloosters de touwtjes in handen. Daarna kwamen de rechten in particuliere handen. De zogenaamde Molenkoloniën maakten onderdeel uit van de zijlvesterijen.

Windvijzelmolens

Mr. C.C. Geertsema schrijft in zijn in 1898 uitgegeven standaardwerk *De Zeeweringen, waterschappen en polders in de provincie Groningen* over de Garrelsweerster Molenpolder het volgende: "De Garrelsweerster-Kloostermolenpolder ontstond met de vergunning van Gedeputeerde Staten met het molencontract van 3 april 1816 en werd herzien op 20 april 1855.

Het reglement werd bij statenbesluit van 28 juli 1870 vastgesteld en gewijzigd bij statenbesluit van 10 juli 1899.

Het gebied is 490.03.02 ha. groot en wordt ten westen begrensd door den Huisbuursterpolder en de Tenposter AE; ten zuiden en ten oosten door den Noorder Hoeksmeersterpolder en het Vischerdermaar en ten noorden door onbemalen hoge gronden ten zuiden van het Damsterdiep en Garrelsweer.

Het water wordt geloosd door twee windvijzelmolens; de eerste (molenlocatie 719 - Verzameling B.van der Veen Cnz.Archief De Hollandsche Molen), in het westelijke gedeelte van de polder, brengt het water op de Tenposter AE en heeft eene vlucht van M.23.90, terwijl de vijzel eene middellijn heeft van M.1.50; het water kon worden opgevoerd van M.2.05 beneden Winschoter Peil (WP) tot M0.26 beneden Winschoter Peil; de andere (molenlocatie 367) in het oostelijke gedeelte slaat het water uit op het Vischerdermaar en heeft eene vlucht van M.21.40; de middellijn dezer vijzel is M.1.50; het water kan worden opgevoerd van M. 2.12 beneden W.P tot M 0.31 beneden W.P". Van de totale opper-

De jammerlijk vervallen
Kloostermolen in het waterschap
Garrelswaertermolenpolder.
foto: eigendom Jan Sleeboom

vlakten werden de hoge gronden, groot 2.22.90 ha., niet bemalen.

De eerstgenoemde molen stond aan de westzijde van de Ten Poster AE, ongeveer 500 meter ten zuid-zuidoosten van de brug. De molen werd in notulenboeken *De Hoop* genoemd. Op 29 mei 1911 werd het besluit genomen deze molen af te breken.

Molen nummer 2

De tweede molen stond zo'n 800 meter ten zuiden van Garrelswaer, aan de westzijde van het Vischkumermaar. De molen is gebouwd in 1816 en brandde af in 1877. Deze molen werd herbouwd in 1877 als een 8-kantige bovenkruier met vijzel. Het was een rietgedekte molen op een stenen veldmuur en had een rietgedekte kap. In 1919 werd als hulpkracht een locomobiel geplaatst. Deze werd in 1921 vervangen door een elektromotor. Molen nummer 2 (lokatie 367) is de nu onttakelde *Kloostermolen* van Molenstichting Fivelingo.

In de notulenboeken van het waterschap staan di-

verse wetenswaardigheden. Zo eist op 20 januari 1883 molenaar Jan Tammeling zijn traktement. Op de vergadering van 6 juli 1889 blijkt dat de schroef van de *Kloostermolen* in slechte toestand verkeert. Er wordt zonder toestemming (van ingelanden) besloten een nieuwe vijzel te laten maken. Het eveneens in slechte staat verkerende molenaarshuis is dan inmiddels opgeknapt.

In het najaar van 1889 komt aan het licht dat twee raderen in molen *De Hoop* zo spoedig mogelijk hersteld dienen te worden. Verder wordt door de voorzitter op de vergadering van 4 november bekend gemaakt dat een nieuwe staart klaar is, maar dat de molenmaker zeer traag is in zijn werk. Dit zal nader met hem worden besproken. Op 20 juni 1890 werd besloten de kap van *De Hoop* opnieuw met riet te laten bedekken. Op 15 juni 1893 besluit men de roeden te laten verven. Beide molens worden overigens, zo blijkt uit de notulen, om de vier à vijf jaar geheel geleverd.

Op 9 juni 1894 besluit men om de tilbat (bruggetje) en uitstroombak van de *Kloostermolen* te laten herstellen en te vervangen door steen. Er zal een architect in handen worden genomen.

Voor de *Kloostermolen* zijn in dat jaar nieuwe roeden

gereedgekomen. Eén van de ingelanden geeft in overweging om de nieuwe roeden te voorzien van zelfzwichting. Het waterschap besluit dit nader te onderzoeken. Dit leidt echter tot niets. Op 24 juni 1895 wordt definitief besloten af te zien van zelfzwichting. Eenzelfde voorstel op 27 mei 1899 om bij afkeuring van een molenroede, de nieuwe roede te voorzien van zelfzwichting wordt wederom door de ingelanden afgekeurd.

Op 21 mei 1906 besluit men met algemene stemmen om toch maar een gat te laten boren in de as met het oog op het laten maken van zelfzwichting. 25 Mei 1908, veertien jaar (!) nadat een van de ingelanden toepassing van zelfzwichting voorstelde, is het dan zover. Er mag een nieuwe roede komen met zelfzwichting.

Vrijwillig molenaars klagen er tegenwoordig wel eens over dat iets lang duurt voordat het wordt uitgevoerd, maar ook vroeger kon men er wat van. Nog een voorbeeld. Op 24 juni 1896 wordt besloten om het voornemen om de schroef van de *Kloostermolen* te laten zakken, uit te stellen en de beslissing aan het bestuur over te laten.

Molen De Hoop

Het jaar daarop, op 11 juni 1897, wordt pas een beslissing genomen. De schroef zal bij vernieuwing worden verlengd.

De opdracht tot verlenging komt pas in 1903 tot stand. Op de vergadering van 2 juni van dat jaar blijkt dat de oude schroef niet meer vertrouwd is. De nieuwe zal zodanig worden verlengd dat hij 30 centimeter dieper kan malen. Op 21 mei 1906 (!) wordt door de ingelanden goedgekeurd dat de nieuwe schroef in de *Kloostermolen* vier voet langer en vier duim smaller wordt gemaakt dan de oude. *De Hoop* wordt in 1897 geteerd. Molenmaker Dreise van Woltersum krijgt *De Hoop* onder zijn hoede. 10 november 1897 komt men er achter dat de molenaarswoning niet is verzekerd tegen brand-schade, men besluit dit alsnog te doen en het huis wordt ondergebracht bij de Onderlinge Brandwaarborgmaatschappij te Woltersum.

27 Mei 1898 stelt een zekere Van Huis voor om een huis te bouwen bij molen *De Hoop* en om hiervoor f 500,- te lenen. Het voorstel wordt goedgekeurd. Het huis komt bij plannen tot sloop van molen *De Hoop* weer ter sprake. Op 7 juni 1909 blijkt dat herstel van de molen zo'n f 1200,- zal gaan kosten. De vraag wordt gesteld of het niet voordeliger en beter zou zijn een stoommachine te plaatsen bij de *Kloostermolen* en *De Hoop* niet te herstellen. De een ziet op tegen de kosten van stoom, de ander wil een locomobiel en een derde zou graag eerst een onder-

zoek zien. Uiteindelijk wordt besloten om de molen *De Hoop* niet direct te herstellen en in geval van nood een locomobiel te huren. Op 19 november 1909 doet men verslag over een stoomgemaal en daaraan verbonden kosten. De zaak wordt aangehouden. In maart 1910 wordt weer gesproken over het stoomgemaal. De secretaris laat weten dat een werktuig met ingemetselde ketel ongeveer f 10.500,- zal moeten kosten en dat een vaststaand mobiel misschien voor f 6000,- te bouwen is. Vele ingelanden vinden de eerste oplossing te duur en voelen voor een locomobiel aan de bestaande schroef van de *Kloostermolen*. Uit stemming blijkt dat 46 ingelanden stemmen voor een locomobiel en 24 voor een vaste ketel. Met meerderheid van stemmen wordt dus besloten een locomobiel te plaatsen. Hiervoor zal een lening van 6000 gulden gevraagd worden aan Gedeputeerde Staten. Op 29 mei 1911 wordt het doodvonnis geveld voor *De Hoop*. De molen zal worden afgebroken en de schroef wordt geplaatst bij het gemaal. De schroef zal even diep komen te liggen als die van de *Kloostermolen*. Een jaar eerder vroeg men zich al af wat er met de molenaarswoning moest gebeuren als *De Hoop* werd gesloopt.

Een nieuwe molenaar

Op 29 november 1911 wordt de zaak nog eens besproken. De voorzitter wil weten wat er moet gebeuren met de molenaarswoning en de molenberg, moet het verkocht of verhuurd worden. Er wordt besloten om te verkopen. De voorzitter vraagt of men onderhands of publiek moet verkopen. Een zekere Veldman wil wel vierhonderd gulden betalen. Hem wordt verzocht de vergadering te verlaten. De ingelanden willen het wel aan hem verkopen voor f 600,-. Veldman verhoogt zijn bod met honderd gulden doch hij krijgt het er niet voor. Er wordt een voorstel aangenomen tot publieke verkoop en mocht het geheel niet weggaan voor f 600,- dan zal er tot verhuur worden overgegaan. Later wordt teruggekomen op dit voorstel. Veldman kan het huis kopen voor f 550,-. Hij hapt niet gelijk toe en vraagt drie dagen bedenktijd. Op 29 april 1912 blijkt dat het huis is verkocht. Het Provinciaal Bestuur had toestemming verleend mits de opbrengst van verkoop ten gunste zou komen voor een buitengewone verbetering van kanalen. Uit de notulen blijken ook de verdiensten van de molenaar. Jonkman kon in 1912 rekenen op f 125,-. Op de vergadering van 30 mei kwam ter sprake dat hij zijn salaris verhoogd wilde zien tot f 140,-. Het bestuur besluit alles bij het oude te laten. Een jaar later, op 9 juni 1913 wordt alsnog met algemene

stemmen besloten om het salaris te verhogen. Zelfs tot f 150,- per jaar. Op 28 februari wordt het salaris opgetrokken tot 330 gulden per jaar. Het artikel uit het oude contract dat luidt dat de molenaar van des morgens 4.00 tot des avonds 10.00 moet malen en eventueel op aanzegging van het bestuur moet nachtmalen, blijft gehandhaafd. J. Jonkman geeft aan te stoppen als molenaar. Voorstellen om een nieuwe molenaar/machinist te benoemen met een salaris van f 250,- per jaar doen de stemming staken. Er wordt besloten om met de nieuwe molenaar over zijn salaris te onderhandelen.

Op 20 maart 1916 wordt F. Willemsen uit Onnen benoemd tot nieuwe molenaar. Hij hoefde zich geen zorgen te maken over een andere, eerder aan het waterschap toegevoegde molen.

Ten noorden van de Garrelweerster Kloostermolenpolder bevond zich de kleine Zuidveldsche polder. Mr. C.C. Geertsema schrijft in de in 1914 uitgegeven herdruk van zijn boek:

"Het waterschap Zuidveldsche polder werd opgericht bij statenbesluit van 19 juli 1904. De grootte bedraagt ongeveer 15 ha. Het grenst ten noorden, oosten en westen aan onbemalen hoge landen ten zuiden van het Damsterdiep en Garrelswaer en ten zuiden aan het waterschap Garrelswaerster Kloostermolenpolder, waar de scheidingssloten door dit waterschap worden bemalen. De bemaling geschiedt door een windvijzelmolentje (molenlocatie 366) staande in het noordwesten, welke uitslaat op eene zwetsloot; het water wordt verder gevoerd oostwaarts langs den Stadsweg en met eene pomp in deze weg, die ook dient voor de afwatering van boezemgronden, naar het Damsterdiep. Het molentje heeft eene vlucht van M.9.00, terwijl de vijzel van M.0.60 middellijn het water kan opvoeren van M.2.00 tot M. 0.85 beneden W.P."

In 1915 werd deze polder opgenomen in de Garrelswaerster Kloostermolenpolder. De spinnekop was inmiddels al gesloopt (1913). De *Kloostermolen* en de locomobiel maakten deze kleine wiekendrager overbodig. De spinnekop stond in Garrelswaer, ongeveer 500 meter ten zuidwesten van de kerk. ✂

Molenliefhebber Jan Sleeboom uit Godlinze ten slotte, vat de geschiedenis van de *Kloostermolen* wel-

'En o, wat een strop zijn mantel rot op...'

foto: Jan Sleeboom

licht wat minder nauwgezet maar treffend samen in het gedicht hieronder.

Er was eens een molen, kom kijken
Die draait toch niet zonder vier wieken;
En o, wat een strop, zijn mantel rot op,
Die moet je opnieuw laten rieten.

Als een non zonder kap ging ik uit m'n dak
Als *Kloostermolen* lijd ik in stilte
Gehavend is m'n mantel,
Wie maalt erom als ik kantel? ✂

Jaarrekening en begroting, balans en verslag

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

Concept-Jaarplan 1998

Het jaarplan 1998 is het zesde jaarplan (gebaseerd op de beleidsnota 1992) dat aan de ledenvergadering ter beoordeling wordt voorgelegd. Dit plan is mede gerelateerd aan de voorgaande jaarplannen.

Activiteiten voor de korte termijn

- 1 Het verlenen van medewerking aan molenprojecten van derden
- 2 Verspreiden van een jeugdmolenbrochure
- 3 De ontwikkelingen rond molens volgen ten aanzien van het veiligstellen van het voortbestaan van de molens
- 4 De inventarisatie en documentatie van bestaande en verdwenen molens voortzetten en het verzamelen van archiefmateriaal
- 5 Ondersteunen van acties van biotoopwachters en andere molenorganisaties t.a.v. maatregelen tegen de verslechterende biotoop rond de molens
- 6 Opstarten van een ledenwerfactie
- 7 Het ontwikkelen van een molenmuseum te Ten Boer
- 8 Deelnemen aan beurzen, tentoonstellingen enz.
- 9 Verzorgen van lezingen over molens m.b.v. diaprojecties
- 10 Organiseren van de jaarlijkse excursie
- 11 Medewerking verlenen aan te organiseren molendagen
- 12 Expositiematerialen uitlenen

- 13 Beschrijven en in kaart brengen van molenroutes

Activiteiten op de lange termijn:

- 14 Bevorderen dat de Amerikaanse windmotor weer in bedrijf wordt gesteld en dat er een spinnekoppoldermolen en een weidemolen worden gebouwd
- 15 Adviseren en stimuleren inzake restauratie tot molen van de molenrestanten te Ten Boer en Appingedam (Tjamsweer)
- 16 Realiseren van een 3e versie van het Groninger molenboek
- 17 Realiseren van een molenarchiefruimte

De activiteiten worden zoveel mogelijk gerealiseerd in samenwerking met de overige molenorganisaties in onze provincie

Groningen, april 1998.

Rekening 1997 en Begroting 1998					
Lasten	Begroting 1996	Rekening 1996	Begroting 1997	Rekening 1997	Begroting 1998
1 Zelfzwichter	10.200	10.041,42	11.000	17.653,92	17.000
Porto					
Redactie				400,00	
Adreslijsten en wikkels					
2 Voorlichting/Public Relations	1.600	1.404,51	1.000	911,25	500
Jeugdmolenbrochure					
PR-fonds	500	695,49	500	588,75	
3 Excursie	4.000	3.059,05	4.000	3.445,07	4.000
4 Documentatie en archief	2.000	2.642,07	2.000	4.991,32	2.000
Archieffonds	300	300,00	300	300,00	300
5 Ledenvergadering/ -administratie					
Vergadering	1.500	1.930,62	2.000	2.118,72	2.000
Administratie		254,80	200	2.576,44	250
6 Bestuurskosten	2.000	630,84	1.500	675,51	1.000
7 Inkoop winkeltje	500		500		350
8 Subsidies aan derden	3.000	3.000,00	3.000	3.000,00	3.000
9 Molenfonds	500	500,00	500	500,00	
10 Afschrijvingskosten	700	1.412,02	1.200	1.412,03	1.500
11 Inkoopwaarde:		248,36		331,95	
12 Debetrente					
13 Diversen					
14 Batig saldo		3.299,41			
Totale lasten	26.800	29.418,59	27.700	38.904,96	31.900
Baten	Begroting 1996	Rekening 1996	Begroting 1997	Rekening 1997	Begroting 1998
15 Contributies en giften	19.000	21.923,00	20.000	20.500,70	21.000
16 Verkoop advertenties	2.000	1.800,00	1.700	1.400,00	2.000
17 Verkoop winkeltje	1.000	786,80	1.000	695,95	750
18 Inkomsten voorlichting		125,00			
19 Excursie	4.000	3.510,00	4.000	3.150,00	4.000
20 Bijdragen en subsidies van derden				6.900,00	3.150
21 Rente	800	1.273,79	1.000	1.185,67	1.000
22 Negatief saldo				2.572,64	
23 Bijdrage uit het archieffonds				2.500,00	
Totale baten	26.800	29.418,59	27.700	38.904,96	31.900
Vastgesteld in de bestuursvergadering van 8 april 1998					

Balans	31-12-96	31-12-97
Vaste activa		
goederen	1.551	139
voorraden	2.602	3.124
liquide middelen	40.067	41.707
debiteuren	1.800	533
voorschot		
St De Groninger Molen	3.000	
Totaal activa	49.020	45.504
Passiva		
eigen vermogen		
pr-fonds	10.116	10.704
molenfonds	8.000	8.500
archieffonds	5.110	2.910
algemene reserve	20.819	18.366
vooruit ontvangen contributies	2.125	0.55
crediteuren	2.851	4.968
Totaal passiva	49.020	45.504
Eindafrekening:		
algemene reserve 1996		20.819
bij/af: minder ink deb. /meer ink. deb		120
negatief saldo 1997		-2.573
algemene reserve 1997		18.366

Verslag voorjaarsvergadering

Op woensdag 22 april, of was het nou donderdag?! Nee, toch woensdag, werd de voorjaarsvergadering van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molen gehouden in het Postiljonmotel te Haren.

De parkeerplaats was overvol en beloofde een evenzo volle vergadering. Na behoorlijk wat gezoek wist ik voor mijn Fiat Uno een parkeerplaatsje te vinden tussen een grote Mercedes Benz, type bovenmodaal inkomen en een BMW, type middelgrote molenrestaurant. Wat verlaat kwam ik de zaal binnen. Gelukkig bleken niet alle autobezitters bij de molenvergadering aanwezig te zijn en was er nog een stoel voor mij over. Nog net op tijd was ik getuige van de verkiezing van Marius Biesheuvel tot lid kascommissie en de benoeming van twee reserveleden, de heren Van der Horst en Strijkstra. Op zich een unicum omdat de leden van de vereniging over het algemeen niet staan te dringen om opgenomen te worden in deze commissie. Bij het bestuur was de heer Kosmeijer niet herkiesbaar. De heren De Vries en Rubingh werden zonder tegenkandidaat herkozen.

De stukken betreffende de begroting werden in de zaal uitgedeeld. Dit ontlokte de reactie of de begroting niet vooraf toegezonden kon worden. Het bestuur zegde toe er volgend jaar naar te streven de stukken voor de vergadering in de eerste De Nieuwe Zelfzwichter van dat jaar te publiceren.

Vanuit de zaal werd geopperd dat de f 500,- uitgetrokken voor de post PR in het jaar waarin men een 25-jarig jubileum heeft te vieren wel erg aan de krappe kant is. Bovendien presenteerde de vereniging zich volgens een andere vragensteller zich te weinig op beurzen. Het bestuur deelde mede dat men wat de financiën betreft terug kon vallen op het PR-fonds. Voor bemanning van stands op beurzen had men te weinig tijd en menskracht. Bovendien was in het verleden gebleken dat het resultaat van beursbezoek, gerekend naar tijd en inzet soms erg mager was, maar zeker, wie aan de weg timmert heeft bekijks. Leden die voor de vereniging reclame willen maken op lokale beurzen en markten blijven welkom.

Concrete plannen voor viering van het 25-jarig bestaan had men nog niet. Wel stonden er diverse

activiteiten die men op korte termijn wil realiseren op papier. Men denkt onder andere aan het creëren van een internetpagina, ontwerpen en verspreiden van een jeugdmolenbrochure, het opstarten van een ledenwerfactie en het ontwikkelen van een molenmuseum in Ten Boer. Dit museum, of infocentrum, hoe men het ook wil noemen, is geen concurrent van Eenrum. Men richt zich daar op bakken van brood en alles wat daaraan voorafgaat, terwijl men in Ten Boer het educatieve project wil ondersteunen. Op langere termijn zal men proberen een Amerikaanse windmotor in bedrijf te stellen en een spinnekop en weidemolen te herbouwen. Daarnaast wil men adviseren inzake restauratie van de molenrestanten te Ten Boer en Tjamsweer, een nieuw Groninger Molenboek realiseren en een molenarchiefruimte in gebruik nemen.

Kort voor de pauze kreeg Henk Berends als dank voor zijn vele werk in de redactie van de Zelfzwichter een cadeau van het bestuur. Zijn vertrek uit de redactie betekent nog niet het einde aan

allerlei werkzaamheden voor de vereniging. De ledenadministratie blijft voorlopig in Henks handen.

Na de pauze was het tijd voor een lezing over sarrieshutten door Derk Jan Tinga. Derk Jan had meerdere interessante gegevens boven water gehaald en vertoonde daarbij behorende dia's van onder andere diverse sarrieshutten of wat daar nog van over is. Uit de lezing bleek overduidelijk dat belasting heffen en betalen van alle tijden is. Er waren zelfs heuse belastingoproeren, onder andere in 1748. In dat jaar kwam men in meerdere delen van het land in opstand tegen de geheven belastingen. Over het algemeen duurden de oproeren kort, maar waren ze wel zeer fel. In het Oldambt hield men echter een jaar stand. De nazaten reden waarschijnlijk in de al eerder genoemde Mercedes en BMW. Al met al was het een zeer interessante lezing en we hopen dat de lezing een weerslag zal krijgen in een artikel voor De Nieuwe Zelfzwichter.

H.A. Hachmer

Molen en sarrieshut te Leermens.
foto: W.O. Bakker, 19 maart 1952

WERKMAN B.V. Postbus 2 9982 ZG Uithuizermeeden

LAND JUWEEL

AARDAPPELEN

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon (0570) 61 23 53

DE MOLEN IN DE VREUGD?

Wij hebben
een grote collectie
geboortecadeaus, zoals:

*kindercouverts,
rammelaars,
spaarpotten,
servetbanden,
papelepels en
geboortebekers
in zilver en pleet.*

GRAVEREN IS GRATIS!

JUWELIER **REPKO**

Herestraat 4
Groningen
tel. (050) 312 91 31

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*

Fa. DOORNBOS

A-Kerkhof 33 - 9712 BC Groningen
Telefoon : (050) 312 08 07

DE KAMERSPECIALIST

**HUUR
VERHUUR
ADVIEZEN
BEMIDDELING**

Beheer van Huizen, Kantoren
en Bedrijfspanen.
Gespecialiseerd in Kamerverhuur.

Eendrachtskade N.Z. 25
9718 BB Groningen
☎ (050) 313 34 16
Geopend : 10-12 en 13-17.30 uur

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf

**Al meer dan 25 jaar
vakmanschap**

⌘ Boerderijen ⌘ **Molens**
⌘ Villa's ⌘ Bungalows
⌘ Recreatiebungalows
⌘ Tevens golfplaatbedekking

Ook voor reparatie en onderhoud

tel. (050) 406 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

Café-restaurant 't Schathoes Menkemaborg

MENKEMAWEG 4 - 9981 CV UITHUIZEN - TELEFOON (0595) 43 18 58

NET EVEN BETER

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

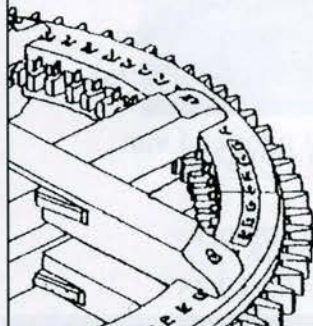

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60

telefax (0597) 59 11 76

mobiel 06 53 22 48 91

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

woe. t/m vrij. 14.00-17.00 uur

zat. 10.00-12.00 en 14.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot

Telefoon (0598) 39 49 53

Rabobank

De kracht van teamwork

De Rabobank is een bank met een idee. Het idee heet 'samenwerken'. Met wortels in de plaatselijke samenleving heeft de Rabobank als geen ander een lange traditie van samenwerken en bouwen aan relaties.

Van jong tot oud. Dat is meer dan een belofte. Het is onze mentaliteit. Met onze kennis en onze contacten kunnen we op financieel gebied elke vraag voor u oplossen. Wat u ook wilt aanpakken, we helpen u een handje. Met producten, diensten en handige adviezen. Dat is onze kracht: de kracht van teamwork.

Met de Rabobank sta je er niet alleen voor.

OVERAL GEZIEN!

Jonker Veendam is specialist in transport.
Over de weg, per rail en over zee.
Bel voor meer informatie (0598) 65 79 11

 JONKER Veendam

Naar windmolen

Joerwert

te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
(ook voor zelfbakkers/sters)

Dinsdag t/m zaterdag geopend van
13.30 - 17.30 uur.

Molenaar Rolf Wassens

 (0594) 62 15 45 / 62 19 45

Alle contactadressen van molens in Groningen

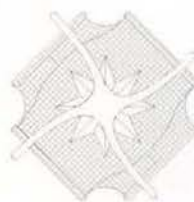
Namenlijst met contactadressen van de molens in de provincie Groningen.
Behoort bij de brochure "Alle molens in Groningen", die is uitgegeven door de
"Stichting De Groninger Molen".

De verantwoording van deze namenlijst berust bij de Vereniging "Vrienden van de Groninger Molens," A-weg 5^c, 9718 CS Groningen. De samenstellers kunnen niet instaan voor fouten en/of onvolkomenheden. Mutaties gaarne zenden naar bovengenoemd adres. Per molen kan slechts één contactadres worden vermeld.

Het nummer tussen de () verwijst naar het nummer op het molenkaartje in de brochure.
Deze brochure is op vrijwel iedere molen te verkrijgen.

uitgave: mei 1998

© Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

molen te	contactadres	telefoonnummer
Adorp (1)	A. Doonbosch,	9774 PD Adorp (050) 306 13 35
Appingedam/Laskwerd (4)	A. Schaafsma,	9901 HC Appingedam (0596) 62 29 26
Bellingwolde (11)	A. Schuthof,	9675 MB Winschoten (0597) 41 56 72
Bourtange (74)	H. Bossen,	9541 AV Vlagtwedde (0599) 31 31 28
Delzijl (21)	A. Schaafsma,	9901 HC Appingedam (0596) 62 29 26
Den Andel (5)	M.E. van Doornik,	9969 PN Westernieland (0595) 52 86 50
Eenrum (24)	T. Baars,	9967 RJ Eenrum (0595) 49 17 68
Enumatil (2)	P. Bethlehem,	9811 PD Enumatil (0594) 50 44 07
Farmsum (22)	J.Th. Bijl,	9932 GE Delfzijl (0596) 62 46 36
Franssum, Aduard (3)	B. Dijk,	9833 TG Den Ham (050) 403 17 22
Feerwerd (26)	R.H. Wassens,	9892 TA Feerwerd (0594) 62 15 45
Ganzedijk, Finsterwolde (28)	G.G.I. Koster-Westervarder,	9675 JL Winschoten (0597) 42 40 45
Garmerwolde (16)	H. Noot,	9753 JZ Haren (050) 534 21 15
Garnwerd (27)	J. Oosterhoff,	9892 PB Feerwerd (0594) 62 13 34
Garrelsweer (46)	J. van Dijk,	9903 BA Appingedam (0596) 62 31 80
Garsthuizen (68)	D.F. Wijchgel,	9991 AN Middelstum (0595) 55 22 23
Glimmen (36)	H. Noot,	9753 JZ Haren (050) 534 21 15
Grijpskerk (31)	O.M. Lesman,	9843 TJ Grijpskerk (0594) 21 23 23
Grijpskerk (32)	M.T. Hazenberg,	9843 CJ Grijpskerk (0594) 21 34 19
Haren, Paterswoldsemeer(29)	L.H. Duym,	9752 XJ Haren (050) 534 48 83
Haren (34)	Fa. Ekkelkamp,	9752 BD Haren (050) 534 48 16
Harkstede (63)	W.O. Bakker,	9617 AD Harkstede (050) 404 13 32
Hoeksmeer (47)	J.J. Schuurman,	9918 PC Garrelsweer (0596) 57 25 74
Kantens (42)	G. Werkman,	9995 PX Kantens (0595) 55 27 23
Kolham (64)	J.H. Bergman,	9611 CJ Sappemeer (0598) 39 51 31
Kropswolde (38)	J.J. Pot,	9606 PG Kropswolde (0598) 32 62 73
	Spoorlaan 12,	
	Jonkerslaan 15,	
	Hyacinthstraat 12,	
	Wollinghuizerweg 152,	
	Jonkerslaan 15,	
	Kaakhornsterweg 9,	
	Hoofdstraat 27,	
	Hoendiep o.z. 11,	
	Kuiperij 8,	
	Aduarderdiep 3,	
	Mentaweg 3,	
	Kloosterlaan 17,	
	Gagelweg 3,	
	Torensmaweg 9,	
	De Groeve w.z. 6,	
	Trekweg 26,	
	Gagelweg 3,	
	Lageweg 33,	
	De Klief 10,	
	Hoornsedijk 8,	
	Rijksstraatweg 135,	
	Hoofdweg 145,	
	Rijksweg 39,	
	Meidoornstraat 3,	
	Parkstraat 133,	
	Woldweg 70,	

molen te	contactadres		telefoonnummer
Leegkerk, Groningen (41)	R. van der Veen,	Friesestraatweg 438,	9746 TL Groningen (050) 577 76 38
Loppersum (48)	I.J. Nienhuis,	Molenweg 65,	9919 AG Loppersum (0596) 57 13 42
Mensingeweer (44)	G. Spoelman,	Molenweg 8,	9961 PD Mensingeweer (0595) 49 14 76
Middelstum (50)	T. de Jonge,	Berthold Entensweg 13,	9991 CW Middelstum (0595) 55 21 07
Midwolda	J. Teuben,	Blijhamsterweg 10,	9672 AA Winschoten (0597) 41 72 00
Niebert (49)	E.C. Broekema,	Holtweg 10,	9365 PR Niebert (0594) 54 99 89
Nieuwe Pekela (53)	H.A. Pot,	Molenstraat G 38,	9663 ST Nieuwe Pekela (0597) 64 53 16
Nieuw Scheemda (61)	R.P. Lemminga,	Oude Rijksweg 54,	9679 AX Scheemda (0597) 59 12 92
Nieuw Scheemda (62)	R.P. Lemminga,	Oude Rijksweg 54,	9679 AX Scheemda (0597) 59 12 92
Niezijl (39)	R. Lode,	Hoendiep n.z. 1,	9843 TE Grijpskerk (0594) 21 35 72
Noordbroek (55)	G.J. de Vries,	Donellenlaan 66,	9679 CG Scheemda (0597) 59 19 31
Noordbroeksterhamrik (54)	S. Graafhuis,	Eemskanaal z.z. 72,	9936 AP Farmsum (0596) 61 09 86
Noorddijk (56)	T. Kalk,	Rijksweg 148,	9734 AP Groningen (050) 541 63 86
Noorderhoogebrug (57)	H.J. Berghuis,	Wolddijk 91,	9785 TC Zuidwolde (050) 306 16 77
Noordhorn (23)	J.S. Wecke,	Noordwijkweg 27,	9804 RA Noordhorn (0594) 50 30 45
Noordlaren (37)	T. de Jong,	Barkstraat 15,	9745 BT Groningen (050) 556 59 53
Oldehove (58)	P. Reitsema,	Schipvaart 36,	9883 PR Oldehove (0594) 59 16 28
Oldehove (59)	P. Reitsema,	Schipvaart 36,	9883 PR Oldehove (0594) 59 16 28
Onderdendam (7)	C.H.J. Gerkes,	Bergstraat 37,	9717 LS Groningen (050) 579 99 01
Onnen (35)	C. Kuiken,	Noorderhoofdijk 2,	9755 PJ Onnen (050) 404 17 61
Oude Pekela (60)	S. Bezema-Tel,	F. Clockstraat 162,	9665 BJ Oude Pekela (0597) 61 24 55
Overschild (17)	M. Biesheuvel,	Hoofdweg 55,	9615 AB Kolham (0598) 39 55 42
Pieterburen (25)	D.J. Tinga,	Meander 17,	9951 VD Winsum (0595) 44 13 89
Sebaldeburen (30)	H. Berends,	Provincialeweg 7,	9862 PA Sebaldeburen (0594) 61 27 00
Slochteren (65)	R. Beugel,	Hoofdweg 161,	9626 AD Schildwolde (0598) 42 23 26
Slochteren (66)	C. Kosmeier,	Hoofdweg 159,	9626 AD Schildwolde (0598) 42 17 01
Slochteren (67)	W. Poort,	Groenedijk 28,	9621 TL Slochteren
Spijk (14)	H.F. de Haan,	Noorderstraat 9,	9981 CL Uithuizen (0595) 43 26 29
Ten Boer (15)	J.O. Oosterhoff,	Triezenbergstraat 12,	9791 CC Ten Boer (050) 302 12 46
Ten Post (18)	J. Homan,	J. Zijlweg 17,	9792 PT Ten Post (050) 302 34 27
Ter Haar (73)	A. Weaver,	Sellingerstraat 22,	9561 TB Ter Apel (0599) 32 43 46
Thesinge (19)	J.F. Gerkes,	Oostervalge 29,	9989 EK Warffum (0595) 42 43 50
Uithuizen (69)	P.J. van Tongeren,	Jan Luykenstraat 28,	9721 JL Groningen (050) 527 12 47
Uithuizemeeden (70)	I. Wierenga-Spijk,	Hooilandseweg 89,	9983 PB Roodeschool (0595) 41 27 24
Usquert (72)	W.H. Huizenga,	Raadhuisstraat 6,	9988 RG Usquert (0595) 42 28 13
Veelerveen (12)	M.H. Venhuizen,	Leemdobben 22,	9551 AR Sellingen (0595) 32 24 46
Vierhuizen (71)	B. Dijk,	Aduarderdiep 3,	9833 TG Den Ham (050) 403 17 22
Vierverlaten, Groningen (40)	H.E. Hut,	Mensumaweg 21,	9356 TC Tolbert (0594) 54 97 09
Visvliet (33)	R. Heidema,	De Roede 10,	9285 VK Buitenpost (0511) 54 27 70
Vriescheloo (13)	J. Hazelhoff,	Hoofdweg 5,	9697 NA Blijham (0597) 56 12 20
Wedderbergen (75)	J.G.J. Bierhof,	Molenweg 9,	9698 XV Wedde (0597) 56 13 82
Wedderveer (76)	A. Dost,	Hoofdweg 24 Wedderveer,	9698 PE Wedde (0597) 56 31 84
Westerwijtwerd (51)	M. Hazekamp,	Dorpsweg 4,	9993 TK Westerwijtwerd (0595) 55 13 01
Westerwijtwerd (52)	H.J. Zuidhof,	Jaagpad 1,	9991 TD Middelstum (0595) 55 23 48
Wetsinge (10)	R. Datema,	Molenstreek 3a,	9773 TJ Wetsinge (050) 306 18 67
Winschoten (77)	M. Heidema,	Vinkenlaan 10,	9663 CN Nieuwe Pekela (0597) 64 67 36
Winschoten (78)	B. Oomkens,	Nassaustraat 65,	9675 EN Winschoten (0597) 41 42 69
Winschoten (79)	K. Strijk,	Reelaan 44,	9675 NW Winschoten (0597) 41 60 31
Winsum (80)	S. Bakema,	Borgweg 23,	9951 BB Winsum (0595) 44 20 34
Winsum (81)	P. Groot,	Ripperdastraat 25,	9951 CD Winsum (0595) 44 28 11
Woltersum (20)	S.A. Pot,	Triezenbergstraat 10,	9791 CC Ten Boer (050) 302 31 32
Zandeweer (43)	P. van Dijken,	Lange Akker 1G,	9982 HK Uithuizemeeden (0595) 41 35 55
Zerijp (82)	J. Korf,	De Laan 28,	9712 AV Groningen (050) 318 40 56
Zuidwolde (6)	J.H. Wolthuis,	Hoofdweg 21,	9796 PA Sint Annen (050) 302 41 54
Zuidwolde (8)	J. Korf,	De Laan 28,	9712 AV Groningen (050) 318 40 56
Zuidwolde (9)	H. J. Berghuis,	Wolddijk 91,	9785 TC Zuidwolde (050) 306 16 77
Zuurdijk (45)	J. Gramsbergen,	Hoofdweg 54,	9966 VD Zuurdijk (0595) 57 21 55

Molen nieuws

(De nummering tussen () verwijst naar de nummering in het Groninger Molenboek – 2de druk, welke is uitgegeven in 1981)

De Biks (35), Onnen

Op 9 mei 1998, Nationale Molendag, draaiden vier van de vijf molens in de gemeente Haren. Alleen van molen De Biks bleven de wieken stil staan.

Hopelijk voor de laatste keer. De molen moet grondig gerestaureerd worden, maar het benodigde geld is nog niet bijeen. De toekenning van de subsidiebeschikking door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg laat nog steeds op zich wachten. Wel hebben inmiddels enkele fondsen, waaronder het Prins Bernhardfonds, het VSB-fonds en Natuurmonumenten een bijdrage toegezegd. Ook de provincie Groningen en het waterschap Hunze en Aa laten zich niet onbetuigd.

Daarnaast hebben diverse particulieren en bedrijven in Onnen en Haren een financiële bijdrage geleverd ten

behoefte van de restauratie van *De Biks* en is een aantal mensen donateur geworden van Molenstichting Gorecht.

Al met al druppelt het geld wel binnen, maar het is een lang traject om een bedrag van f 250.000,- bijeen te krijgen.

De Molenstichting blijft vol goede moed en hoopt dit jaar met de restauratie te kunnen starten.

Ceres (14), Spijk

De afronding van de restauratie van het achtkant laat lang op zich wachten. Reeds jarenlang is de Stichting De Groninger Molen actief om de gemeente Delfzijl op het belang van een grondige opknappbeurt te wijzen. Onlangs heeft een gesprek plaatsgevonden tussen de Stichting De Groninger Molen en de heer D.A.J. Doornbos, de wethouder van de gemeente Delfzijl die sinds kort ook monumentenzorg in zijn portefeuille heeft.

Het eerste gesprek had een informa-

tief karakter en werd als zeer positief ervaren.

Het bestuur van de Stichting De Groninger Molen is van plan alle gemeenten te bezoeken die in het bezit zijn van een molen.

Bovenrijge (15), Ten Boer

Gesprekken tussen de Stichting De Groninger Molen en Molenstichting Fivelingo over de overname van de molen *Bovenrijge* hebben nog niet tot resultaat geleid.

De molen krijgt dit voorjaar een goede schilderbeurt. Ook het onderhoud van het terrein is een belangrijk aandachtspunt.

Germania (19), Thesinge

De wipstok is weer ingehangen na reparatie van de borgspie van de wipstok. De spie was gebroken toen de molen nog in de zeilen stond. Voor de roeketting is een nieuwe haak geleverd en er zijn drie nieuwe dakkisten en een nieuw raam geplaatst. Verder is het brikje van de koningsspil hersteld en zijn er twee nieuwe windborden aangebracht.

De Vier Winden (25), Pieterburen

Er zijn kleine succesjes behaald in de strijd ter verbetering van de biotoop van de molen. Minder mooi is dat de molen laatst ongewenst bezoek heeft gehad. Vrijwilliger D.J. Tinga ontdekte dat er bladzijden uit het gastenboek waren gescheurd. Restanten hiervan bleken later in verbrande vorm door de gehele molen te zijn verspreid. Deze keer is de baldadigheid goed afgelopen.

Goliath (70), Uithuizermeeden

De molen *Goliath* en het voorlichtingscentrum over windenergie van de Edon mogen niet klagen over het bezoekersaantal. De grote aandacht is te danken aan

De molen *Germania* op een opname die in het begin van 1950 werd gemaakt.

foto: Collectie W.O. Bakker

de grote inzet van Bart de Haan en Ida Wierenga-Spijk. In het laatste overleg tussen de vrijwilligers, de Stichting de Groninger Molen en de Edon kon geconcludeerd worden dat de samenwerking onderling optimaal verloopt.

De molen wordt binnenkort voorzien van een nieuwe staart en van het woonhuis zal deze zomer het dak worden vernieuwd. Minder positief zijn de plannen van de gemeente Eemsmond. Zij wil het bestemmingsplan Buitengebied aanpassen, waardoor de mogelijkheid bestaat om op korte afstand van de molen windturbines te plaatsen. Evenals de Stichting De Groninger Molen heeft ook de biotoopwachter van het betreffende gebied haar bezwaren ten aanzien van deze wijziging schriftelijk kenbaar gemaakt bij de gemeente Eemsmond.

De Onderneming (71), Vierhuizen

Op De Onderneming starten veel vrijwillige molenaars hun molen-carrière. Dit jaar bestaat het onderzoek uit herstel aan een hinderlijke lekkage bij een raamkast in het achtkant. Daarnaast zullen diverse stenen ingeboet worden en zal een groot aantal stellingdelen worden vervangen.

De Vriendschap (80), Winsum

Het aanbrengen van een nieuwe stellingschoor met schrankschoren.

De Ster (81), Winsum

De Ster zal binnenkort voorzien worden van een nieuwe red-cedar kroonlijst. Dan zal ook gelijk het nieuw beklede achtkant zwart gemaakt worden

Fortuna (140), Noordhorn

Precies op tijd voor molendag kon de korenmolen in Noordhorn weer draaien!

Afgelopen zaterdag stond alles er

weer stralend bij en dat kwam niet alléén door het schitterende weer. De uit 1890 daterende *Fortuna* maalde weer, na 7 weken stilstand vanwege een grondige opknapbeurt. Het was de hele dag een gezellig komen en gaan van fietsers, die een stempeltje op de molen kwamen halen en tegelijk even de expositie konden bekijken of doorlopen naar de stellingzolder voor het echte molengebeuren. Over de dag verspreid zijn zo'n 500 mensen ontvangen met een enthousiast verhaal over de werking van een korenmolen en/of de tentoongestelde antieke fietsen (zowel echte, als nagemaakte miniatuurmodellen).

Dat de stellingmolen in Noordhorn er weer zo goed bij staat is te danken aan het 'molenbeleid' van de gemeente Zuidhorn, eigenaar van vier korenmolens. Nadat in voorgaande jaren de drie andere molens (in Grijpskerk en Oldehove) fors onder handen genomen waren door molenbouwer Jellema uit Birdaard was het nu de beurt aan de *Fortuna* voor groot onderhoud. Niet alleen de eiken staartbalk kwam voor vernieuwing in aanmerking, maar ook de uit 1950 stammende lange spruit (grenen) plus de korte schoren en enkele sleutelstukken.

Op 25 maart 1998 was het dan zover dat de kraan van de firma Vrieswijk kon komen om de oude spruit en staart 'te lichten' en op het molenpad te deponeren. Daar lagen al twee dikke balken van 10 à 11 meter prachtig bilingahout klaar zodat in een week tijd het 'kopieerwerk' kon worden gedaan.

Op 3 april waren de nieuwe spruit en staart (elk zo'n 1300 kg wegend) ondanks regendagen toch zover klaar dat zij weer met de hoogwerker naar boven konden worden

Molen Fortuna wordt voorzien van een nieuwe spruit.

foto: eigendom C.G. van de Bos, Noordhorn

getakeld. Daarna volgden nog vele weken van afwerking.

Voor de omwonenden in ons dorp en niet in het minst voor onze molencommissieleden vormden de twee kraandagen een mooi spektakel dat bewondering afdwong voor het precisiewerk. Petje af voor molenbouwers en kraanmachinisten en 'petten op' voor onze schoren! Na anderhalve maand van zagen, timmeren, boren, schuren en verven (plus schoonmaken niet te vergeten) staat onze *Fortuna* er weer voor jaren goed bij, hopen alle zes molencommissieleden van Noordhorn.

Stichting De Groninger Molen

Molen De Lelie te Eenrum

Eindelijk kan de exploitatie van de expositieruimte in de molen De Lelie van start gaan. En dat alles rondom het thema 'Bakkerij en maalderij'.

De voorbereiding heeft ettelijke jaren in beslag genomen. Nadat de restauratie van de molen is voltooid werd vervolgens de expositieruimte gerealiseerd.

De Lelie is nu bijzonder publieksvriendelijk geworden. Mensen die anders de ladders niet op durfden, schromen nu niet om de brede en luie trappen van de molen te beklimmen.

Ter voorkoming van hinderlijke tocht is een hal gemaakt. In deze hal zijn een keuken en een toilet opgenomen. Pas op het moment dat er een bouwvergunning moet worden aangevraagd, heeft de brandweer de mogelijkheid om bepaalde eisen te stellen. Vandaar dat er in de molen veel rookmelders zijn geplaatst die allemaal zijn verbonden met een kast, welke geplaatst wordt aan de buitenzijde van de molen. Bij eventuele rookontwikkeling gaat een sirene in de betreffende kast loeien. Dit is ook een aandachtspunt voor de andere molens in onze provincie. Uiteindelijk leert men uit de praktijk dat rook zich relatief langzamer ontwikkelt dan open vuur. De tijdsduur van de rookontwikkeling is in veel gevallen voor de brandweer voldoende om tijdig te kunnen ingrijpen.

Op Koninginnedag is de expositieruimte opgesteld voor het publiek. Deze opening is verricht door de vice-voorzitter van de Stichting De Groninger Molen, de heer J.P.J. Knol, waarbij het eerste

Gedeputeerde van de Provincie Groningen, mevrouw M.L. de Meijer, spreekt de genodigde toe bij de opening van de expositieruimte van De Lelie.

foto: Jelte Oosterhuis fotografie

De onthulling van de plaquette door Gedeputeerde De Meijer.

foto: Jelte Oosterhuis fotografie

entreekaartje is gekocht door de zwager van Dave Elshof, degene die de bakkersattributen in bruikleen heeft gegeven. Het grootste succes van deze opening vormden de molenkoekjes die door leerlingen van de streekschool werden gebakken. Iedereen in Eenrum liep op een gegeven mo-

ment met een zakje koekjes in de hand.

Op 8 mei heeft de Gedeputeerde, mevrouw M.L. de Meijer, in het bijzijn van de Stuurgroep Leader, een plaquette onthuld waarop de namen van alle sponsors staan vermeld.

Kort samengevat kan geconcludeerd

worden dat dit een geslaagd project is geweest. Het opzetten van dit project en het straks exploiteren van de expositie ruimte is slechts mogelijk door de inzet van veel vrijwilligers. Maar naast de inzet is het ook de discipline van de vrijwilligers onderling die ervoor heeft gezorgd dat Eenrum er nu een attractie bij heeft.

Gildenieuws

Bijeenkomst vrijwilligers

Op 28 april jl. hield de afdeling Groningen van het Gilde van Vrijwillige Molenaars haar voorjaarsbijeenkomst in het Verenigingsgebouw bij de Ned. Hervormde Kerk te Hoogkerk. In het huishoudelijk gedeelte werd onder meer informatie gegeven over de financiën over 1997. In verband met de grote toestroom van leerlingen in 1997 moet de bijdrage in de excursiekosten ingaande 1998 worden verlaagd van f 20,- naar f 15,- per leerling. De heer F. Graeler heeft het afdelingsbestuur verlaten; hij is opgevolgd door de heer W.H. Huizenga uit Usquert. De heer K. van Biesen zal bij het Gildebestuur worden voorgedragen voor de opvolging van B. Oomkens als secretaris met ingang van 1999. Verder werd informatie gegeven over het pelproject en de opleidingen. Het Gildebestuur zal samen met de Hollandsche Molen trachten duidelijkheid te krijgen over de veiligheid op de molens in relatie tot de Arbowet. De heer De Munk van de Stichting Hout hield vervolgens een inleiding

over hout. Na een globaal overzicht van de toepassingen van hout, de duurzaamheidsklassen, de verduurzamingsmethoden, de houtteelt en de import van tropisch hout ging de spreker in op de recent ontwikkelde systemen om diverse houtsoorten door een speciale behandeling zodanig te veredelen dat ze qua gevoeligheid voor houtrot en aantastingen te vergelijken zijn met houtsoorten uit klasse I. In het kader van onderzoek naar alternatieve energiebronnen zou door Shell de Platomethode ontwikkeld zijn waarbij door verhitting in speciale machines de waterdragende moleculen worden omgezet in koolstof. Een andere methode is acetyleren, waarbij met behulp van azijnzuuranhydride de hydroxygroepen in de celwanden van hout worden vervangen door acetylgroepen. Het acetyleren brengt mee dat het hout zwaarder wordt. De gewichtstoename geeft aan hoe goed het hout geacetyleerd is. Het hout werkt aanzienlijk minder en wordt niet meer aangetast door schimmels. Uit milieu-oogpunt is acetyleren verre te

verkiezen boven verduurzaming met giftige stoffen, zoals tot dusver veel gebeurt. De industriële productie van geacetyleerd hout is nog niet goed op gang gekomen, maar voor de toekomst van het molenbehoud zijn de veredelde houtsoorten veelbelovend.

Oud-instructeur Buiskool onderscheiden

De heer L.E. Buiskool uit Blijham heeft in verband met zijn verminderde gezondheid en gevorderde leeftijd bedankt als instructeur van het Gilde van Vrijwillige Molenaars. Vanaf 1980 heeft de heer Buiskool op de molen *Onrust* in Oude Pekela een groot aantal vrijwilligers opgeleid voor het examen. Drie van hen, mevr. Gerda Koster, mevr. Sietske Bezema en de heer Klaas Strijk zijn op hun beurt instructeur van het Gilde geworden en geven zo hun kennis en vaardigheden door aan nieuwe aspirant-molenaars. Het afdelingsbestuur Groningen van het Gilde heeft als dank voor de opleidingsactiviteiten de heer Buiskool een zilveren waarderingssingel toegekend, dat onlangs door de afdelingsvoorzitter is overhandigd.

B. Oomkens

Verslag

Nationale Molendag 1998

Eerlijk gezegd is het - door ziekte van mijn schoonvader - voor mij zeer twijfelachtig geweest of ik en de molen De Jonge Hendrik te Den Andel aan de Nationale Molendag van 9 mei 1998 zouden meedoen. Pas op woensdag 6 mei heb ik na overleg de knoop doorgehakt: draaien dus. In een mum van tijd moest ik een maximum aan werkzaamheden verrichten om de molen klaar te maken voor de molendag. Na mijn werk even bij een AKG-beroepsmolenaar langs om graan in te kopen voor Den Andel. Een nieuwe verkoopbalie in oude stijl getimmerd en geschilderd. Ik ging zelfs vrijdag 8 mei 's morgens om zes uur de 5 zolders stofzuigen om me daarna om tien over zeven naar mijn werk te begeven! Tenslotte 's avonds na het 8 uur journaal weer naar de molen toe om de maalstenen in elkaar te zetten, die daar open lagen in verband met een smeer- en schoonmaakbeurt. Zaterdag volgden de steenspil, kuip met deksels, kaar e.d. Tijd om de molendagposters te verspreiden had ik niet, ze liggen nog steeds in de grote enveloppe van de Werkgroep Nationale Molendag.

Nog moe van de voorbereidingen ging ik op 9 mei om vijf over tien uur per fiets naar de molen, aankomst kwart over tien. Onderweg kwam ik de postbode tegen, die het blad 'Molens' van DHM met de bijbehorende molen-seizoenkrant aan mij overhandigde. Naar mijn idee veel te laat verzonden!

Kruien van westzuidwest naar zuidzuidoost, de windkracht was op dat moment 2½ - 3. Blauwe lucht met dunne, heilige wolkenlierten. Lekker warm. Het ging maar moeizaam met het draaien, het gevlucht

was door de slechte buitenroede wanwichtig en bleef vaak hangen. Beneden aan de nieuwe verkoopbalie koffie en boterhammen genuttigd en de post met 'Molens' doorgenomen. Om toen over elf kwamen de eerste bezoekers, een jong stel uit Tsjechië. Tijdens het rondleiden zag ik een fraaie halo rond de zon staan, een zeldzaam verschijnsel. Regen op komst? 's Middags vóór drie uur ging de wind naar zuid ruimen en nam toe tot Bft.4. De steen erbij en malen, want ik had beneden nog geen meel klaar liggen. Wat een heerlijk geluid, dat malen. Meer bezoekers komen de molen in, waaronder twee Engelsen. Het werd warmer, ik ging me regelmatig opfrissen in het huis van wijlen Tiddo Muda, waarvan ik de sleutel heb. Kwart voor vijf ging de wind weer ruimen naar zuidwest met Bft. 5 en om zes uur zelfs westnoordwest Bft. 5½! De staart is steeds in de schaduw van het achtkant gebleven, de zon 'ruimde' namelijk gelijk met de wind. De enkele keren dat ik heb gekruid, zag ik de molen van Pieterburen (Derk Jan Tinga) ook kruien. Ik ben 's avonds om half zeven gestopt. De molen heeft 27 bezoekers ontvangen (vorig jaar 68), te weinig, dat kwam misschien doordat ik geen posters heb verspreid, of door het fraaie weer, maar ik ging wel voldaan naar huis.

Martin E. van Doornik
(vrijwillig molenaar)
Kaakhornsterweg 9 - 9969 PN
Westernieland (Gr.)
tel./fax: 0595-52 8650

Hallo halo!

Op de Nationale Molendag was de kring om de zon in de ochtend ook zichtbaar te Woudsend in Friesland. Dit verschijnsel (en andere optische atmosferische effecten) is lang niet zo zeldzaam als je zou denken als je het voor het eerst waarneemt! In dit geval was er geen sprake van een naderend koufront (slecht weer): de wijde omgeving stond onder invloed van een groot hogedrukgebied. Dat verklaart een reeks zeer heldere nachten die tot gevolg hadden dat de ochtendlucht ten gevolge van uitstraling tot op grote hoogte zeer koud bleef gedurende een flink deel van de ochtend. Ondertussen warmde de droge (en dus zware) lucht op aan de grond door de zonnestraling; er ontstond dus een *inversie* (omgekeerde stapeling van warme en koude lucht).

De bijna onzichtbare, hoge sluier van fijne ijskristalletjes (bevroren waterdamp) veroorzaakte de kring om de zon. Het kringverschijnsel berust op breking van het zonlicht, op dezelfde manier als bij een regenboog. Maar omdat ijs het licht anders breekt dan water (regendruppels) bevindt de kleine kring zich aan de kant van de zon, in tegenstelling tot een regenboog die altijd diametraal tegenover de zon staat. Ook de vaak waarneembare zogeheten *bijzonnen* (vaag gekleurde vlekken links en/of rechts van de zon op dezelfde hoogte) behoren tot de halo's. Deze uitgebreide verzameling kringen, bogen en vlekken zijn het best waarneembaar in zeer koude streken: aan de polen, maar ook vaak vanuit een op grote hoogte vliegend straalvliegtuig.

Redactie NZZ (Jaap van Driel)

Molendag 1998

Vrijdagavond hadden we een route uitgezocht en mooi weer besteld met voldoende wind om er een mooie molendag van te maken. Het is goed gekomen, al was er eigenlijk wat meer wind gewenst, maar je kunt niet alles hebben.

We waren om kwart over tien in Noordbroek, waar de molenaars Grieto de Vries en Lucas Venema de koffie al klaar hadden. We dachten dat we de eersten zouden zijn, maar nee hoor, een molenfan uit Scheemda zat al prinsheerlijk achter de koffie. Er werd overleg gepleegd over Hemelvaartsdag, wat er moest gebeuren, want het schijnt dat daar dan iets te doen is. De molen draaide nog niet, maar het duurde niet lang of er werd met het kruien begonnen. Toen we zeiden dat we ook naar Garrelswier wilden werd ons verteld dat de molen ingepakt staat, zodat we die konden vergeten. Na nog wat kletsen met Lucas en een handvol folders gekregen te hebben zijn we op weg gegaan naar Overschild waar we om half twaalf aankwamen. Vrijwillig molenaar Marius Biesheuvel verwelkomde ons hartelijk en was blij met ons bezoek, want het bezoekersaantal viel erg tegen. Dat was jammer, want het is een mooie molen, niet zo groot, maar wel gezellig, met een welbespraakte molenaar. Mijn zoon mocht de molen stilzetten en daarna hebben ze hem bekeken. Volgens mij hadden ze alles gehad, want het duurde lang of ik was ongeduldig. De bewoners van Overschild zijn echt gek op hun molen, want ze vinden dat die moet blijven. Er moet het een en ander aan gebeuren en van de benodigde 30 mille zijn er al ruim 20 binnen. Wellicht kan de restauratie al eerder worden uitgevoerd dan het jaar 2000. Beneden in de molen stond een grote kerstster met verlichting, die wordt in december aan de wieken gemonteerd. Het was er erg ge-

zellig, maar we hadden nog meer molens op het oog. We wilden ook naar Hoeksmeer, maar bezoekers die bij Marius waren, kwamen daar vandaan en zeiden dat er niemand aanwezig was.

Onderweg naar Loppersum hebben we gegeten op een parkeerplaats tussen Winneweer en Stedum. Lekker in de zon en met veel gekwaak van kikkers op de achtergrond. Om half twee uur waren we in Loppersum. De molenaar daar heet Nienhuis en is nog van het oude geslacht molenaars uit Garsthuizen. Als die man (81 jaar jong) op de praatstoel gaat zitten, komt er geen eind aan. Hij had wel geprobeerd om de molen (*De Stormvogel*) aan het draaien te krijgen, maar er was geen wind genoeg, hij zou het in de middag nog eens proberen. Er moet nogal het een en ander aan de molen gebeuren, want de voeghouten van de kap zakken door, wat bij een flinke wind geen problemen geeft, maar anders wel. De roeden zijn ongeveer 30 jaar oud en nog gemaakt door de bekende heer Bremer. Van de gemeente werd nooit iets gehoord, noch in de vorm van hulp, noch door waardering. Dat is wel jammer, want een mooiere dorpsmarkering kan Loppersum zich niet wensen. We zullen hopen dat daar verandering in wordt gebracht. Er komen ongeveer 60 bezoekers per jaar.

Daarna zijn we naar Woltersum gegaan, naar de molen *Fram*, waar we om half drie aankwamen. De wieken draaiden vrolijk in het rond, alsof ze wilden zeggen: je bent hier welkom. Het is een houtzaag-, koren- en pelmolen, maar de meeste belangstelling van de bezoekers ging toch uit naar de zagerij. De molenaars zijn Sietse Pat, Tom Krabbendam, Auke Oosterhof, Joop Dreise en Peter Heidema. Drie van de heren zijn gediplomeerd. De molen is gebouwd in 1867 en heeft drie zaagramen. Twee daarvan waren in gebruik en de derde werd klaargemaakt, maar

er moesten eerst spijkers worden gezocht in het hout dat daar door moest. Voor iedere spijker die ze over het hoofd zien en de zaag raakt, krijgen ze f 35,-. Het zal je hout maar zijn. Ook werd er voor eigen gebruik gezaagd, want ze willen een publieksvriendelijke trap maken. De nu aanwezige trap nodigt niet echt uit om naar boven te gaan en dat willen ze veranderen. Het was er erg gezellig en netjes. Uitleg geven was ook geen punt, ze namen er rustig de tijd voor. Mijn zoon heeft nog geholpen met kruien, want de wind was ietsje gedraaid. Er komen ongeveer 400 bezoekers per jaar, waar de molenaars natuurlijk erg blij mee zijn. In het water voor de molen woont een schildpad. Weggelopen bij de eigenaar en niet te vangen. Hij lag heerlijk in het zonnetje op een stuk boomstam. Zoiets heeft ook niet iedereen. Het was een mooie dag met prachtig weer en later ook voldoende wind. Op de terugweg naar Winschoten zagen we de molen in Noordbroek op volle toeren draaien en *De Dellen* in Scheemda ook. Dat is toch een prachtig gezicht? Hollander kan het niet.

Sietje Spijk en Floris van Dijk

Verstild Verleden (25)

Molen *De Munte*, met op de binnenroede, de in 1891 aangebrachte zelfzwichting. Voor de inrit naar de molen zien we molenaarsknecht Lammert van der Veen met paard en wagen en enkele kinderen.

foto: Verzameling Veenkoloniaal Museum, Veendam

Molen *De Munte* domineerde jarenlang het dorpsbeeld van Muntendam. De molen werd in 1839, even ten zuiden van de brug over het Muntendammerdiep, gebouwd. Het was de vierde molen op deze plaats. De eerste was een in het begin van de zeventiende eeuw gebouwde stander-molen. In de achttiende eeuw werd omstreeks 1738 een stenen korenmolen gebouwd. Deze ging in de nacht van 24 op 25 april 1828 in vlammen op. Molenaar Lammert Pieters Mulder liet de molen herbouwen, maar de rode haan bleef hem achtervolgen. Op 8 januari 1839 ging de molen wederom in vlammen op.

Opvolger nummer vier werd als koren- en pelmolen gebouwd. De familie Mulder bleef tot het begin van deze eeuw eigenaar. Daarna werd de molen overgenomen door de familie Reinders.

De Munte was één van de eerste molens in de provincie met zelfzwichting. Molenmaker Harm Streuper uit Veendam was samen met Mans Mulder naar Ost-Friesland geweest om dit toentertijd nieuwe wieksysteem te bekijken. Mulder was zeer enthousiast en direct overtuigd van de voordelen. In 1891 werd de zelfzwichting aangebracht. Op molen *De Munte* werd naast rogge en gort ook veel bloem verkocht. Molenaar Mulder stond in Muntendam en omgeving zeer goed aangeschreven. Oudere Muntendammers kennen nog altijd het volgende versje:

*Mans Mulder meulen moalt mooi meel,
mooi meel moalt Mans Mulders meulen.*

Op zich verwonderlijk want de molen werd in 1917 gesloopt.

Boekennieuws

C. E. van der Horst

Over een molenverzameling

1 Herdruk Engels molenboek.
Eind vorig jaar verscheen: Rodney de Little's *The windmills of England*, met harde geplastificeerde omslag, 274x219 mm., 192 pagina's en met niet minder dan 200 (!) zwart-wit afbeeldingen.
Het boek is een verbeterde, aangepaste herdruk van het in 1972 verschenen boek *The windmill yesterday and today* dat destijds 100 pagina's bevatte. Dit goed verzorgde boek met z'n overvloed aan foto's is

Torenmolen A° 1830 te Pakenham (Suffolk, Engeland). Ronde stenen molen met windroos en zelfzwichting. Deze molen heeft nog tot het einde der jaren zeventig veevoeder bewerkt.

foto: collectie C.E. van der Horst

heerlijk om door te bladeren, niet alleen voor de nostalgisch, maar ook voor de technisch geïnteresseerden. Het boek is verdeeld in vier hoofdafdelingen, te weten:

- Types en constructie
- Technische details
- Molens in het landschap - voor beelden van biotopen, hoe het moet en hoe het niet moet
- Restauratie en behoud.

Kortom een belangrijk boek voor iedere molenliefhebber. In de molen-evolutie speelt Engeland immers een belangrijke rol! (zie foto links)
Besteladres: Steyning Distribution Services, 30 The Industrial Estate, Henfield Road, Small Dole, West Sussex BN5 9XR. United Kingdom.
Uitgave: Colwood Press-, 1997, ISBN 0-95 29930 0 7.
Prijs £ 25,95 + £ 4,50 verzendkosten, omgerekend ongeveer f 100,-

2 Midden vorig jaar verscheen ter gelegenheid van de omvangrijke restauraties in de periode 1993-1997 van de Gorcumse walmolens *De Hoop* en de *Nooit Volmaakt*, een A4-boekje 'De walmolens' van Gorinchem, door A.L. van Tiel.

De Nooit Volmaakt te Gorinchem werd in 1923 nog ontsierd met een reclametekst.

foto: collectie C.E. van der Horst

Het boekje gaat uitvoerig in op de historie van beide molens. Het in offset gedrukte geschrift is voorzien van enkele kleurenafbeeldingen die het leuk doen, maar de talrijke zwart-wit afbeeldingen zijn, door de veel te grove korrel, allerbelabberd. De geschiedenis is boeiend en van alle tijden. Zo had men bijvoorbeeld in 1868 last van hoge bomen. In 1905 vraagt men deze af te toppen. In 1907 werd dit verzoek herhaald. Ook interessant zijn de gevolgen van ontsierende reclame op één van de molens (zie foto hierboven). De Stichting Vrienden van de Gorcumse molens heeft met de uitgave van dit boekje niet alleen de plaatselijke molenvrienden een dienst verleend.
Prijs f 24,50 inclusief verzendkosten, te bestellen via: Vrienden van de Gorcumse molens, Postbus 539, 4200 AM Gorinchem.

3 Een heerlijk fotoalbum is eind vorig jaar van de pers gekomen: Molens vanuit de lucht. Het bevat een 30-tal KLM-foto's uit voorbije jaren van meest nu nog bestaande molens.

Het album werd samengesteld door C.A. van Hees, conservator van de Stichting Molendocumentatie van de Hollandsche Molen.

De oudste foto stamt uit 1923. Hij toont uiterst scherp en vanaf geringe hoogte genomen de in 1932 verbrande korenmolen *De Adriaan* aan het Spaarne te Haarlem. De jongste foto (1974) toont ons het prille begin van de nu zo toeristische Zaanse Schans te Zaandam.

Op de foto's zien we onder andere de wipmolen te Kockengen in de zeilen, de *Panoramamolen* (heel scherp!) te Rhenen, korenmolen *De Haas* te Zierikzee, twee van de drie molens te Winschoten en een prachtige opname van de in 1964 door brand verwoeste oliemolen *De Koperslager* aan de Zaan.

Echt een kijkboek om bij weg te dromen. Afmetingen 21x30 cm., 63 pagina's, prijs f 15,- (leuk als cadeautje!). Uitgave Slingenberg BV, Hoogeveen 1997, ISBN 90-72275-44-6. Het boek is slechts in een beperkt aantal boekhandels verkrijgbaar (witte boekenhallen). Aanbevolen!!!

4 Uit de rubriek 'Kort Molen nieuws' in het vakblad 'De Moleenaar' van vorig jaar, vernamen wij over de uitgave van een molen-diskette voor het basisonderwijs. Een uitgave van de Stichting De Overijsselse Molen te Heino, vervaardigd door twee Pieten: Piet Vendel en Piet Borghardt. Het zou volgens genoemd artikel een uniek hulpmiddel zijn voor leerlingen van de bovenbouw van de basisschool. Maar helaas, wát een droge opsomming van gegevens, wat saai, jammer! Niets aan! Alle gegevens zijn ook in een boek op te zoeken en voor kinderen van 11 à 12 jaar weten wij wel leukere dingen te verzinnen dan

het aflezen van deze computerschijf. Laat maar liggen en neem uw spruiten mee naar een levende en draaiende molen en laat hen genieten van het zoevende wieggeluid en het rommelen en steunen van stenen en kammen. Ze zullen dan ongetwijfeld dieper worden geraakt door het fenomeen molens dan door dit product. Mocht u het toch willen bestellen dan kan dit door overmaking van f 12,50 op bankrekeningnummer 12.86.90.429 t.n.v. Stichting De Overijsselse Molens o.v.v. 'molendiskette'.

Watermolen in het Friese Winsum, gelegen in de toenmalige gemeente Baarderadeel. De molen, gebouwd in 1863, brandde op 13 maart 1974 af. Foto: A. de Jooide (1967).

foto: collectie C.E. van der Horst

5 De gemeente Littenseradiel (Frl.) en met name de heer Hessel Fluitman (samensteller) heeft in oktober 1997 een uitermate interessant boekje uitgegeven: 'De Zuid-Ooster molen te Winsum', een dagboekverslag uit 1943 van de toenmalige molenaar M. van der Meer. Deze laatste bediende de kleine 'mounts' (zie foto hierboven) van 1938 tot en met 1943. Deze echte Friese watermolen (1863-1974) komt in de uitgave in twee delen voor het voetlicht: deel I kleine reparaties aan de molen, vaak door de molenaar zelf verricht en deel II, de uitgebreide restauratie van 1943. Het dagboek, met potlood geschre-

ven en geïllustreerd met zeer instructieve tekeningetjes, is in druk uitstekend overgebracht! Een bijzonder molenboekje is hier ontstaan over een molen die helaas in 1974 verbrandde (de samensteller vermeldt abusievelijk 1973). Het molen-tje met een vlucht van zo'n 11 meter wordt nog beschreven in Molens van Friesland op pagina 191. Enkele jaren nadien is het herbouwd en het is nu te vinden onder no. 70 in het boek Friese Molens. Het in offset vervaardigde A4-boekje is verkrijgbaar bij de gemeente Littenseradiel Postbus 1 8730 AA Wommels. Prijs exclusief porto f 15,-.

6 Meddo is een dorp dat valt onder de gemeente Winterswijk (Gld.). Er hebben hier in het verleden vier molens gestaan. Erwin Esselink beschrijft in beknopte vorm hun geschiedenis en speciaal over de nog resterende romp van de Sevinkmolen. Er zijn voor deze molen plannen tot algehele restauratie (zie foto hieronder). Het artikel is te vinden in de uitgave Meer over Meddo nr. 5. van de werkgroep 'Meddo's verleden'. In het-

Stenen romp van de Sevinkmolen te Meddo. Nog een slordige vier ton erbij en ook dit is weer een volwaardige wiekendrager! foto: P. Grund, Amsterdam mei 1978, collectie C.E. van der Horst

zelfde boekje vindt u een stukje over de timmerman Gradus Wolterink (1904-1996) een molenvriend die in 1920 een echt werkende tuinstandermolen vervaardigde.

Bestelling via: Secr. Meddo's verleden, Van Eerdenweg 9, 7111 RC Meddo.

Prijs: f 6,50, exclusief portokosten.

Rectificatie

Zoals al aangekondigd in het Redactioneel hierbij alsnog nummer 4. van de boekspreeking, waarvan in nummer 1998-1 van dit blad een belangrijk gedeelte was weggevallen.

4 In Sint Jansklooster bij Vollenhove is onlangs een al vele jaren onttakelde molen volwaardig en maalvaardig gerestaureerd. Op 24 mei 1997 vond de officiële opening plaats. De restauratie heeft een bedrag van 1,3 miljoen gulden gecost.

Het bijzondere van deze restauratie is het feit dat men de twintigste-eeuwse 'modernisering' heeft laten bestaan en waar nodig hersteld. Hierdoor kan een beeld gevormd worden hoe men als bedrijf in het begin van deze eeuw heeft opgebokst tegen alsmaar toene-

mende concurrentie van de grote maalbedrijven.

Ter gelegenheid van deze belangrijke restauratie verscheen het boekje De Monnikenmolen van Sint Jansklooster door Dick Zweers, 64 pagina's, geïllustreerd. (formaat 149x180mm).

Prijs f 12,50, exclusief portokosten.

Verkrijgbaar bij de Stichting Monnikenmolen, Molenstraat 1, 8326 CV Sint Jansklooster.

Opname uit het begin van deze eeuw, van de molen te Sint Jansklooster.
foto: collectie W.O. Bakker

Molentocht Twente en Graafschap Bentheim

op zaterdag 19 september 1998

Het is voor het eerst dat de aankondiging van de jaarlijkse excursie van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens in *De Nieuwe Zelfwichter* is opgenomen. Dit hebben we gedaan uit oogpunt van kostenbesparing. Hierdoor ontvangt u dus niet de gebruikelijke aankondigingsbrief.

Twents heuvellandschap

Twente staat bekend als een heuvellandschap met vele snelstromende beekjes.

Het is dan ook niet toevallig dat er in dit boeiende gebied nog zo'n 11 waterradmolens te vinden zijn. Ook in het graafschap Bentheim treffen we een glooiend gebied aan maar dat specifieke karakter heeft het vooral te danken aan het feit dat er op een aantal plaatsen zandsteen aan de oppervlakte komt. Al vanaf de Middeleeuwen wordt dit materiaal gebruikt voor de bouw van kerken en havezaten in dit grensgebied. Maar ook de Martinatoren en het Paleis op de Dam zijn opgetrokken uit Bentheimer zandsteen.

Programma

Het beschrijven van de molens en andere bezienswaardigheden langs de route zou een aanzienlijk deel van deze aankondiging in beslag nemen.

We hebben ons daarom beperkt tot het toelichten van de hoofdonderdelen van het programma.

We vertrekken om **8.00 uur precies** vanaf het **NS-hoofdstation** te Groningen.

De eerste pleisterplaats is de wateradmolen *Molen van Bels* uit 1725.

De meest tot de verbeelding sprekende waterradmolen in Twente is ongetwijfeld de dubbele waterradmolen op het landgoed Singraven bij Denekamp.

We krijgen hier een demonstratie van korenmalen en houtzagen. Het linkergebouw van de waterradmolen, dat eens de oliemolen was, is tegenwoordig in gebruik als café-restaurant. In deze sfeervolle entourage gaan we onze broodmaaltijd gebruiken.

Na de maaltijd maken we nog een uitstapje naar de graafschap Bentheim in Duitsland waar we o.a. een bezoek gaan brengen aan een prachtige uit echte Bentheimer zandsteen opgetrokken korenmolen. Ook op de terugreis pauzeren we voor een kop koffie.

We proberen tegen **19.00 uur** terug te zijn bij het **NS-hoofdstation** te Groningen.

Aanmelding en kosten

Aanmelding kan uitsluitend geschieden door betaling op giro-nummer **3866304** ten name van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens te Groningen, onder vermelding van: **'Excursie 1998'** en het aantal deelnemers.

Op het giro- of bankformulier tevens vermelden: **'excursie 1998'** en aantal deelnemers.

De inschrijving gebeurt in volgorde van binnenkomst en sluit zodra het maximum aantal deelnemers bereikt is. Introducees zijn toegestaan! Uiterste aanmeldingsdatum: **24 augustus 1998**.

Annulering: uiterlijk **14 september 1998**.

De excursieprijs is vastgesteld op: **f 65,- per persoon**.

Deze prijs is inclusief middagmaaltijd en koffie of thee, maar exclusief overige consumpties. Moet u zich houden aan een bepaald dieet, wilt u dat dan doorgeven aan de excursiecommissie?

De deelnemers krijgen in de bus een uitgebreide beschrijving met routekaartje.

In de bus(sen) wordt **niet gerookt**. Wilt u zelf zorgen voor Duits geld en denkt u ook aan een geldig reisdocument?

Belangrijk!

Door de vroege aankondiging bestaat het gevaar dat u te lang wacht met u op te geven voor deze excursie. Als u zich wilt verzekeren van een plaats in de bus is het verstandig om u toch zo snel mogelijk aan te melden!

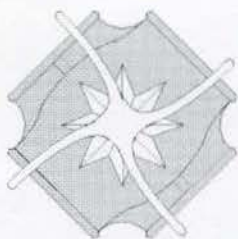
Iedereen die zich voor de uiterste aanmeldingsdatum opgegeven heeft ontvangt een schriftelijke bevestiging ervan.

Meer weten?

Als u nog vragen hebt, worden deze gaarne beantwoord door:

Fekko Humbert tel.: 050-5348169
Gerard Koster tel.: 050-5032537

VERENIGING VAN VRIENDEN VAN DE
GRONINGER MOLENS

STICHTING DE GRONINGER MOLEN

VRIJWILLIGE
HET GILDE VAN MOLENAARS
Afd. Groningen

